nouvel Observateur № 2138 – du 27 octobre au 2 novembre 2005. *Le nouvel Observateur* № 2144 – du 8 au 14 décembre 2005. *Le nouvel Observateur* № 2218 – du 10 au 16 mai 2007. *Le nouvel Observateur* № 2226 – du 5 au 11 juillet 2007. *Le nouvel Observateur* № 2247 – du 29 novembre au 5 décembre 2007.

КОВАЛЬЧУК Л.В.
(Волинський нац. ун-т ім. Лесі Українки)

КОНТЕКСТУАЛІЗАЦІЯ ПРЕДМЕТА ДУМКИ МОВЦЯ В ДИСКУРСІ

Вивчення контекстуальних особливостей дискурсу належить до актуальних напрямків сучасної лінгвістики, спрямованих на дослідження функціональної структури контексту та його ролі в процесах породження та інтерпретації дискурсу.

Контекст (від лат. contextus – поєднання, зв'язок) є семантико-граматичною і комунікативною єдністю певного текстового елементу із текстовим та ситуативним оточенням як індикатором значення й функціональної ваги цього елементу [Селіванова 2008, с. 517].

Актуалізація контексту комунікативної ситуації відбувається в процесі контекстуалізації. Контекстуалізація – це контекстуальна операція, яка полягає у використанні комунікантами вербальних та невербальних засобів для встановлення зв'язку між текстом та набутими фоновими знаннями для адекватного його розуміння та інтерпретації [Duranti, Goodwin 1995, с. 230]. В результаті контекстуалізації дискурс набуває властивості вираженої в ньому контекстуальної інформації, що визначається як контекстуальність [Селіванова 2006, с. 120].

Побудова тексту перебуває в прямій залежності від смислового змісту й доволі жорсткої системи безперервного контексту, в межах якого здійснюється виклад тієї чи іншої теми, інакше кажучи, в межах яких розвивається дискурс [Колшанский 1980, с. 65].

Предмет думки мовця (ПДМ), або топік, реалізується в тексті як тематичний суб'єкт комунікації. Він формується і виражається мовцем лише в процесі формування самого тексту [Булатецька 1985, с. 16]. ПДМ є комунікативно-змістовою одиницею тексту, який здатний передати певний смисл не ізольовано, не в своїй замкненій структурі, а як елемент комунікації.

Реалізація ПДМ в тексті відбувається з урахуванням контекстуальних особливостей комунікації, що визначається нами як процес контекстуалізації.

Контекстуалізація ПДМ полягає у введенні ПДМ в дискурс та наданні йому певних визначених параметрів.

Нашим завданням є аналіз особливостей контекстуалізації ПДМ в дискурсі. Об'єктом дослідження виступають операції контекстуалізації ПДМ в дискурсі, а предметом - лінгвістичні засоби їх вираження.

Процес контекстуалізації ПДМ може бути умовно поділений на дві фази – інтродукцію та ідентифікацію.

Інтродукція ПДМ полягає у введенні ПДМ в дискурс шляхом використання маркованих інтродукторів [Булатецька 1985, с. 118].

1. Маркований інтродуктор *there + Vbe + N,* де *N* – ПДМ, вказує на приналежність ПДМ до об'єктивного світу та певного класу об'єктів. Наприклад:

*"There was **a pump-organ upstairs**, and I used to go up and pump it and play folk songs on it, and even sing"* [Purdy 1988, с. 15].

Неозначений артикль або його функціональні еквіваленти (неозначені займенники *some, any, one, somebody, someone, something*) вказують на невизначену

референцію ПДМ (*a pump-organ*), оскільки ПДМ не виокремлюється з класу подібних йому об'єктів. Контекстуальний локалізатор *upstairs* ідентифікує просторові параметри ПДМ.

2. Маркований інтродуктор *as for + N*, де *N* – первинна номінація ПДМ. Наприклад:

*"As for **my wife**, **she** imagines all the places **she** sings about and makes them more real maybe than they really are"* [Greeley 2002, с. 50].

Первинна (*my wife*) і повторна (*she*) номінації ПДМ є кореферентними. Повторна номінація ПДМ, як правило, займенникового типу. При цьому вже в структурі речення ПДМ підлягає операції специфікації: його повторна номінація має більш конкретне значення, ніж первинна.

3. Маркований інтродуктор *it + Vbe + N*, де *N* – ПДМ, забезпечує референційну виділеність ПДМ. Наприклад:

*"But it was a thin, small-boned **dealer named Mack** who took her away from us permanently"* [Burke 2000, с. 22]

Цілеспрямований перерозподіл семантико-синтаксичних зв'язків між елементами висловлення реалізується мовцем з метою надання ПДМ (*dealer named Mack*) референційної виділеності. ПДМ в структурі висловлення має ідентифіковане конкретне значення, на що вказує його номінація.

4. Маркований інтродуктор *N1 + Vbe + N2*, де *N1* та *N2* - номінації ПДМ. Наприклад:

*"**My mother** was a plump, attractive **woman** who worked for thirty cents an hour in a laundry that employed mostly Negro women. She loves to dress up and wear her lavender pillbox hat, one with a stiff white net on it, and go to dance halls"* [Burke 2000, с. 20].

Характерною особливістю даного інтродуктора є те, що первинна (*my mother*) та повторна (*woman*) номінації ПДМ є кореферентними і виявляють різні якості ПДМ.

5. Маркований інтродуктор *it + Vbe + P + (for + N + Vinf)*, де *P* – показник оцінки, *N* – ПДМ, є одночасно і прагматичним оператором, оскільки містить оцінку ПДМ. Наприклад:

*"It was **hard for me** to meet his eyes now that we were alone again, and I wanted him to bring up what had happened between us the other night. I didn't want to believe I was the only one who thought it mattered"* [Cornwell 1996, с. 175].

Оцінка виражається предикативом *hard*. Вона свідчить про внутрішній стан особи, номінація якої відповідає додатку *for me*. Оцінка та інтродукція ПДМ реалізовуються одночасно в структурі висловлення.

Контекстуалізація ПДМ включає не лише семантичні операції інтродукції та ідентифікації ПДМ, направлені на формування його змісту, а й прагматичні операції. Прагматичні операції не вводять і не ідентифікують ПДМ. Зміст, який формується прагматичними операціями, є вторинним по відношенню до семантичного змісту ПДМ і нашаровується на нього.

Якщо ПДМ вказує на особу або предмет, він, як правило, вводиться по денотату. ПДМ, який вказує на ситуації або події, тобто ПДМ складної семантичної структури, вводиться по сигніфікату [Булатецька 1982, с. 28]. Сигніфікативність передбачає потенційну можливість реалізації різних денотатів, однак в якості ПДМ в тексті функціонує лише один денотат. Наприклад:

*"**The nightmare had returned**. She looked even paler than she had the day before. Her eyes had visibly sunk into their sockets and were surrounded by circles so dark they looked like she had black eyes. In the air hung the rank smell of fresh vomit. **Her disease was too powerful**"* [Cook 1982, с. 128].

ПДМ представлений сигніфікативною номінацією *the nightmare had returned*. Ідентифікація ПДМ реалізується за допомогою відокремленої номінації *her disease was too powerful*, оскільки вона вказує на відповідний ПДМ денотат.

Ідентифікація ПДМ в дискурсі полягає в наданні ПДМ визначеної, конкретної референції. Це реалізується в тексті за допомогою операцій номінації, дефінітизації та специфікації.

Ідентифікація ПДМ полягає у встановленні мовцем співвідношення між формою вираження ПДМ, тобто номінацією, та його комунікативною функцією, що здійснюється з обов'язковою орієнтацією на слухача. Номінація ПДМ варіюється відповідно до його комунікативно-змістової структури і може виражатись на рівні слова, словосполучення або речення. Наприклад:

*"**It** was true. **She was a beautiful young woman**"* [Purdy 1988, с. 50].

ПДМ *she was a beautiful young woman* вказує на ситуацію, яка представлена номінацією на рівні речення. Таке синтаксичне оформлення ПДМ характеризує його як текстову одиницю.

Операція дефінітизації полягає в наданні ПДМ референційної виділеності та індивідуальних параметрів. Наприклад:

*"**This ridiculous statement** almost makes me laugh, but then, looking into this strange man's eyes, an additional memory returns, something more of what he spoke to me last evening, and I to him, and **the statement** no longer seems so ridiculous* [Laurence 1990, с. 253]".

Означений артикль та його функціональні еквіваленти (вказівні займенники *this, that, such, the same*) виконують індивідуалізуючу функцію, в результаті чого ПДМ (*ridiculous statement*) набуває статусу визначеності.

Операція специфікації направлена на конкретизацію ПДМ, уточнення деталей шляхом опису, порівняння або протиставлення. Наприклад:

*"It was **spring** that day, **a different spring** from this one. The poplar bluffs had budded with sticky leaves, and the frogs had come back to the sloughs and sang like choruses of angels with sore throats, and the marsh marigolds were opening like shavings of sun on the brown river where the tadpoles danced and the bloodsuckers lay slimy and low, waiting for the boys' feet* [Laurence 1990, с. 50]".

Специфікацію ПДМ (*spring*) забезпечує протиставлення (*different from this one*) та опис ситуації, який уточнює її складові до найменших деталей. *That day* є контекстуальним часовим орієнтиром ПДМ.

ПДМ може не мати мовного вираження в тексті і позначатись "імпліцитною номінацією". Операція імплікації ґрунтується на семантичній структурі тексту і реалізується мовцем одночасно з синтаксичними операціями, які формують план вираження експліцитних семантико-синтагматичних корелятів ПДМ [Булатецька 1985, с. 45]. Наприклад:

"*A strange feeling overcame Charles every time he visited his daughter Michelle at the hospital (**A strange feeling overcame Charles because he visited his daughter Michelle at the hospital**). How could he hope to make her understand that the core of the problem was that he really didn't have anything to offer Michelle except love? As a cancer researcher he knew too much about Michelle's disease; as a physician he couldn't be lured into false hope by the panoply of modern medicine; as a father he was terrified of what Michelle was going to face because he'd gone through a similar situation with his first wife"* [Cook 1982, с. 118].

Наявність семантико-синтагматичних корелятів полегшує експлікацію ПДМ в дискурсі. ПДМ є імпліцитним на початку висловлення та експлікується в другій його половині.

ПДМ може також імплікуватись семантичним змістом текстового фрагмента і представляти цілу ситуацію. Наприклад:

"Her body was so pale it was almost gray, with greenish discoloration in the right lower quadrant. Fingertips were dry, the skin receding from the nails. There was slippage of her hair and the skin of her feet. I saw no evidence of defense injuries, no cuts, bruises, or broken nails that might indicate a struggle. A single small-caliber gunshot wound to the back of the head" (***The murder***) [Cornwell 1995, c. 15].

ПДМ (*the murder*) представлений в тексті як латентна категорія і являє собою опис ситуації. Зв'язний текст є семантичним індикатором в процесі ідентифікації ПДМ слухачем. Експлікація змісту ПДМ передбачає оперування екстралінгвістичними знаннями, які формують певний понятійний контекст, який не обов'язково виражений в тексті, але до якого повинен вдатись як мовець, так і слухач в процесі контекстуалізації.

Характерною особливістю контекстуалізації ПДМ є можлива компресія двох фаз - інтродукції та ідентифікації ПДМ. Інтродукція ПДМ є факультативною операцією, за умови якщо ПДМ є відомим слухачеві. Інтродукція ПДМ відбувається не в тексті, а виводиться як семантична пресупозиція. Наприклад:

*"**My father** fought in our civil war. **He** went in as an eighteen-year-old Second Lieutenant and came out four years later as a twice wounded Brevet Lieutenant Colonel. **He** was the only man of his original company to survive. **He** taught me that war never solves anything"* [Greeley 2002, c. 286].

ПДМ позначається номінацією *my father*, яка вказує на компресію інтродукції та ідентифікації ПДМ. Вторинна номінація ПДМ займенником *he* символізує кореферентні зв'язки.

Якщо мовець формує зміст ПДМ з мінімальною орієнтацією на сприйняття, поряд із компресією, має місце порушення встановленої послідовності фаз контекстуалізації. Наприклад:

*"**Michelle** wondered when Charles or Cathryn would come. **She** hoped it would be soon because **she** wanted, more than anything else, to go home to her own room, her own house. **She** couldn't understand why **she** had had to stay in the hospital because after her dinner, which **she** had barely eaten, no one had done anything to her other that look in and check that she was OK …*

*…**There was a girl named Michelle** who had to suffer that fatal disease like her mother eight years ago"* [Cook 1982, c. 119].

Інтродукція ПДМ (*Michelle*) відбувається після його ідентифікації. ПДМ вводиться як ідентифікований, що порушує послідовність фаз контекстуалізації. Таке порушення пояснюється комунікативним наміром мовця при плануванні висловлення. Повторні займенникові номінації (*she*) ПДМ свідчать про наявні кореферентні зв'язки.

Таким чином, контекстуалізація ПДМ є складним багатоаспектним процесом, направленим на інтродукцію та ідентифікацію ПДМ в дискурсі. ПДМ реалізується в тексті як тематичний суб'єкт комунікації в процесі контекстуалізації. Введення ПДМ в дискурс здійснюється за допомогою маркованих інтродукторів. До операцій, які ідентифікують ПДМ в дискурсі, належать номінація, дефінітизація та специфікація. Лінгвістичні засоби вираження контекстуальних операцій служать індикаторами реалізації ПДМ в дискурсі. Характерною особливістю контекстуалізації є можлива компресія інтродукції та ідентифікації ПДМ, а також порушення встановленої послідовності фаз контекстуалізації, що пояснюється особливостями комунікативної ситуації. Знання контекстуальних умов сприяє адекватній контекстуалізації ПДМ в дискурсі, що забезпечує ефективність комунікації.

Предметом подальших досліджень з даної проблеми може бути аналіз деконтекстуалізації та реконтекстуалізації ПДМ в дискурсі та лінгвістичних засобів вираження цих контекстуальних операцій.

Література

Булатецкая Л.И. Топикальность и ее реализация в тексте (на материале современного английского языка): Дис.…канд. филол. наук: 10.02.04 / Киевский государственный педагогический институт иностранных языков. – Киев, 1985. – 206с. *Колшанский Г.В.* Контекстная семантика. – Москва: Наука, 1980. – 147с. *Селіванова О.О.* Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми. – Полтава: Довкілля-К, 2008. – 712с. *Селіванова О.О.* Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля-К, 2006. – 716с. *Duranti A., Goodwin C.* Rethinking Context. – Cambridge: Cambridge University Press, 1995. – 363p.

Джерела ілюстративного матеріалу

Burke J.L. Purple Cane Road. – New York: Dell Publishing, 2000. – 387p. *Cook R.* Fever. - New York: New American Library, 1982. – 311p. *Cornwell P.* The Body Farm. – New York: Berkley Books, 1995. – 351p. *Greeley A.M.* Irish Love. – New York: Tom Doherty Associates, 2002. – 356p. *Laurence M.* The Stone Angel. – New York, 1990. – 316p. *Purdy J.* In a Shallow Grave. – New York: GMP Publishers, 1988. – 140p.

КОЛЕСНИК Н.
(*Харківський нац. тех. ун-т сільського господарства ім. П.Василенка*)

ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛОМОВНИХ НАУКОВИХ ТЕКСТІВ АГРАРНОЇ ТЕМАТИКИ

Останніми роками в умовах науково-технічної революції у зв'язку з підвищенням ролі науково-технічного перекладу відбувається осмислення багатьох його проблем, в тому числі стилістики науково-технічних текстів [Пумп'янський 1965; Коміссаров 1990; Борисова 2000, 2002; Карабан 2002; Климзо 2003; Тюлєнєв 2004; Разинкина 2004]. Значну роль для підвищення якості науково-технічного перекладу відіграють дослідження в області стилю науково-технічних текстів.

До теперішнього часу є досить багато літератури з питань стилістики науково-технічного тексту. Вже в перших працях, що з'явилися в 30-і роки минулого сторіччя, вчені приділяють велику увагу питанням мови і стилю науково-технічних текстів взагалі [Морозов 1932-1938; Рецкер 1934; Федоров 1933-1936].

Сьогодні вже є фундаментальні дослідження в сфері науково-технічного стилю, а саме в області кібернетики [Брагина 2001], фізики [Чалбишева 2006], природознавчих наук [Шагеєва 2005], хімії [Татарінова 2005], лінгвістики [Даваєва 2005], металургійної [Ремхе 2007] і нафтогазової [Дорошенко 2004] промисловості, економіки [Дроздова 2003], автомобілебудування та ремонту [Нікуліна 2004], екології [Овсейчик 2006]. Було виконано ґрунтовне дослідження в області лексики науково-технічних текстів на матеріалі англомовної терміносистеми сільськогосподарської та ґрунтової мікробіології [Кислухіна 2005], а також української термінології садівництва [Костенко 2005].

Теоретичне осмислення стилістики науково-технічних текстів, а саме текстів аграрного профілю, набуває особливого значення у зв'язку з необхідністю всебічного вивчення мови науки і техніки на сучасному етапі науково-технічного прогресу. Тому сьогодні постає завдання детально розглянути стилістику текстів аграрної тематики.

Актуальність дослідження наукового тексту агарного профілю обумовлене новими задачами, що виникають в умовах сучасної науково-технічної революції